

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 21 (571)

Субота, 29 чэрвеня 1946 года.

Цана 50 кап.

Аб прысуджэнні Сталінскіх прэмій за выдатныя работы ў галіне мастацтва і літаратуры за 1945 год. Якуб Колас—Шчырая падзяка ўраду (1 стар.). Значны ідэалагічны работы ў сучасных умовах (2 стар.). Л. Бяседа—Янка Купала аб сваіх напярэдніх (3 стар.). А. Карпачоў—Рухавіцы (3 стар.). В. Луцэвіч—Музей Янкі Купалы (3 стар.). Я. Шахаўскі—Памя «Яна і Я» (4 стар.). У. Карпаў—«Некалькі фактаў» (4 стар.). З. Цалесін—Янка Купала—верш (4 стар.).

ЯНКА КУПАЛА

Чатыры гады таму назад, 28 чэрвеня 1942 года, савецкая літаратура панесла цяжкую страту — з яе баявых шэрагаў смерць вырвала вялікага Янку Купала. І чым далей адходзіць ад нас жыццё Янкі Купала, тым ясней і акрэсленей паўстае ў сядомасці нашай велічы вобраз цудоўнага песняра, выдатнага дзеяча беларускай савецкай культуры, вялікага чалавека і грамадзяніна беларускай зямлі. Янка Купала належыць да тых волатаў, якія здзіўляюць сваёй веліччу.

Пакліканы рэвалюцыяй 1905 года з людскіх глыбін і ўзняты ён на паверхню грамадскага жыцця, ён да канца дзён сваіх застаўся звязаным кроўнымі ніцямі з народам. Голас Янкі Купалы — гэта цудоўны, міккі, лірычны і адначасова палымны, гнеўны, вясёлы голас беларускага народа. Яго імя побач з імем Якуба Коласа з'яўляецца ўвасабленнем эстэтычнага, мастацкага і грамадска-палітычнага сумлення беларускага народа. Мужны барацьбіт за шчасце працоўных, змагар за народную праўду, патрыячынскі гений народа — ён атрымаў магчымасць і права гаварыць ад імя некалькіх пакаленняў беларускага народа.

У часы чорнай рэакцыі, пасля паражэння рэвалюцыі 1905 года, сваім мужным голасам, голасам прасякнутым высокародным гнявам непрымірым нянавісці, Купала гаварыў пануючым класам:

Я не для вас, паны, о не!
Над доляй плачу свайго людю;
З грабей змяшалі вы мяне
Сваёй нікчэмнасцю прыбудаў...
Я не для вас, паны, о не!

Выхадзец з народных нізоў, пясняр прыгнечаны, ён ведаў цану волі і чалавечай годнасці. Мужны барацьбіт, ён клікаў такіх жа мужных духам, як і ён сам, на барацьбу супроць прыгнёту, гвалту, супроць трутняў, што жывуць вынікам чужой працы, на барацьбу адкрытую, жорсткую і рашучую.

Сваёй дакастрычніцкай творчасцю Янка Купала адгартуваў надзвычайную ролю ў справе абуджэння нацыянальнай і сацыяльна-палітычнай свядомасці беларускага народа.

Пасля вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі Янка Купала, разам з сваім другам і папярэднікам Якубам Коласам быў лепшым песняром новага сацыялістычнага жыцця. Цудоўныя песні, вершы і паэмы прысвечаны ён перабудове сельскай гаспадаркі, сацыялістычнай прамысловасці, годзям працы торада і вёскі. Яго паэтычны голас узнімаецца да незвычайнай вышыні, прыгаворы і урачывасці ў вершах, якія прысвечаны вялікаму другу беларускага народа геналяму Сталіну.

Табе, правадар, мае песні і думы,
І шчырыя шырага сэрца парывы!
Бо хто калі сніў, ды хто калі думаў,
Што буду я вольны, што буду шчаслівы.
Або:

Бо хто калі думаў, што я жыць буду,
Як птушка, як вецер, над нівай квістай,
І дзівам дзівіцца вялікаму цуду,
Што вокал мяне так тудзе ўрачыва.
Аб Сталіну-себіту песня мая,
А песня ад казак, чароўных тых сноў,
Што сталіся яноу нашага дня,
Што збавілі долю ад пуг, ланцугоў.

Купала ўсёй сваёй істотай мастака-рэаліста, філосафа і мысленка эпохі сацыялізма адчуваў тую змену ў грамадскай свядомасці, якія адбыліся ў нашым народзе. І таму ён яго творчасць паслярэвалюцыйных год быў ідэяльна, этнакавіраная, палітычна акрэсленая і гострая.

У час Вялікай Айчыннай вайны Купала звяртаўся да народных месцішчаў:

Партызаны, партызаны,
Беларускія сыны!
За няволу, за кайданы
Рэжэе гітлераў паганых,
Каб не ўкрэслі век яны.
На руінах, папалішчах,
На крывавах іх слядах
Хай груган іх косткі ліча,
На бяду соваў кліча,
Баль спраўляючы на касцях.

Яго выдатныя вершы, напісаныя ў найбольш цяжкі для нас перыяд Айчыннай вайны, былі прасякнуты нягаснай верай у нашу каячэтковую перамогу. Вялікі патрыёт, ён ястомна выкрываў зварытую сутнасць гітлераўцаў, заклікаў на барацьбу супроць акупантаў, клікаў да помсты за разбурае роднай краіны, якое ўчынілі яны, за грабежніцтва і здыскі над савецкімі людзьмі. Купала не даваўся ўбачыць свята перамогі савецкага народа над фашыскай Германіяй, але сваёй баявой творчасцю ваенных год ён зрабіў вялікі ўклад.

Вялікі мастак-барацьбіт, Купала адначасова быў і вялікім асветнікам нашай эпохі. Велізарная праца, якую ён праабіў сумесна з Якубам Коласам, унесла найкаштоўнейшы ўклад у справу стварэння сучаснай беларускай літаратурнай мовы і заклала трымаўны асновы яе далейшага развіцця. Ён пакінуў найбачэйшую літаратурную спадчыну. Яго паэтыка і ў прыватнасці рытміка і рыфма яго вершаў, патрабуючы далейшага, настольківа і самага глыбокага вывучэння. Ва ўсёй сваёй прастаце і складанасці яна павіна з'явіцца адмыслова нашых літаратураў і асабліва маладых пісьменнікаў. Янка Купала вярнуў. На яго цудоўнай творчасці выхоўваецца і будзе выходзіць не адно пакаленне новых талентаў беларускіх савецкіх паэтаў і пісьменнікаў.

Аб прысуджэнні Сталінскіх прэмій за выдатныя работы ў галіне мастацтва і літаратуры за 1945 год

Совет Міністраў Саюза ССР настанавіў:

Прысудзіць Сталінскія прэміі за выдатныя работы 1945 года ў галіне:

А. М У З Ы К І

I. Буйныя музыкальна-сцэнічныя і вакальныя творы (опера, балет, араторыя, кантата). Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Пракоф'еву Сяргею Сяргеевічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР — за балет «Золушка».

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Капу Эугену Артуравічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Эстонскай ССР — за оперу «Агні помсты».

2. Караеву Кара, Гаджыеву Ахмету — за оперу «Вэтан» («Радзіма»).

II. Буйныя інструментальныя творы. Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Кабалеўскаму Дзмітрыю Барысавічу, прафесару Маскоўскай Дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага — за квартэт № 2.

2. Мяскоўскаму Нікалаю Якаўлевічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, прафесару Маскоўскай Дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага — за канцэрт для віяланчэлі з аркестрам.

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Лятошынкаму Барысу Нікалаевічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Украінскай ССР, прафесару Кіеўскай Дзяржаўнай кансерваторыі — за Украінскі квінтэт.

2. Мурадзілі Ваню Лычычу — за сімфонію № 2.

III. Творы малых форм. Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Налбандзяну Дзмітрыю Аркадзевічу — за партрэт І. В. Сталіна.

2. Пластаву Аркадзію Аляксандравічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР — за карціны «Сенатос», «Жніво».

Б. ЖЫВАПІСУ

Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў.

1. Налбандзяну Дзмітрыю Аркадзевічу — за партрэт І. В. Сталіна.

2. Пластаву Аркадзію Аляксандравічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР — за карціны «Сенатос», «Жніво».

В. СКУЛЬПТУРЫ

Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Мухінай Веры Ігнацьевне, народнаму мастаку СССР — за скульптурны партрэт акадэміка А. Н. Крылова.

2. Нікаладзе Якаву Іванавічу, народнаму мастаку Грузінскай ССР — за скульптурны партрэт грузінскага паэта-мысленка Чахрухадзе.

1. Свірыдаву Георгію Васільевічу — за трыё.

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Гнесіну Міхаілу Фабіянавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, прафесару — за санату-фантазію для фортапіяна і струнных інструментаў.

2. Блантэру Матвею Ісакавічу — за песні: «Пад зорамі балканскімі», «У пуць-дарожку дальнюю» «Мая каханая», «У лесе прыфрантавым».

3. Кніперу Льву Канстанцінавічу — за сернаду для струннага аркестра.

IV. Канцэртна-выканаўчая дзейнасць. Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Аляксандраву Аляксандру Васільевічу, народнаму артысту СССР, дырыжору.

2. Ігумнаву Канстанціну Нікалаевічу, народнаму артысту РСФСР, прафесару Маскоўскай Дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага — за квартэт № 2.

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Свешнікову Аляксандру Васільевічу, народнаму артысту РСФСР, дырыжору.

2. Чарнецкаму Сямёну Аляксандравічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, прафесару, дырыжору.

3. Пакуль Эльфрыдзе Янаўне, заслужанай артыстцы Латвійскай ССР, спявачцы.

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Багародскаму Фёдору Сямёнавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР — за карціну «Слава загінуўшым героям».

2. Вярэйскаму Георгію Сямёнавічу — за серыю партрэтаў дзеячоў савецкай культуры.

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Эрмлеру Фрыдрыху Маркавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, рэжысёру, Чыркова Барысу Фёдаравічу, аўтару сцэнарыя, Кальцатаму Абраму Капелевічу, аператару, Сувораву Нікалаю Георгіевічу, мастаку, Дзяржавіну Міхаілу Сцяпанавічу, заслужанаму артысту РСФСР, Зражэўскаму Аляксандру Іванавічу, заслужанаму артысту РСФСР — за кінакарціну «Вялікі пералом».

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Эрмлеру Фрыдрыху Маркавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, рэжысёру, Чыркова Барысу Фёдаравічу, аўтару сцэнарыя, Кальцатаму Абраму Капелевічу, аператару, Сувораву Нікалаю Георгіевічу, мастаку, Дзяржавіну Міхаілу Сцяпанавічу, заслужанаму артысту РСФСР, Зражэўскаму Аляксандру Іванавічу, заслужанаму артысту РСФСР — за кінакарціну «Вялікі пералом».

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Пятрову Уладзімеру Міхаілавічу, заслужанаму артысту РСФСР, рэжысёру, Якаўлеву Уладзімеру Ці-

служанаму дзеячу навукі РСФСР, прафесару, Якаўлеву Барысу Іванавічу, скульптару, Фялотаву Нікалаю Данілавічу, канструктару — за ўнутранае архітэктурнае афармленне маўзалея У. І. Леніна.

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Райману Юлію Якаўлевічу, рэжысёру, Свіловай Елізаветце Ігнацьевне, рэжысёру, Дзяменьеву Барысу Міхаілавічу, аператару, Мазуха Леаніду Барысавічу, аператару, Панову Івану Васільевічу, аператару, Томбергу Уладзімеру Эрнэставічу, аператару, Стаяноўскаму Сямёну Абрамавічу, аператару — за кінакарціну «Берлін».

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Лабанаву Андрэю Міхаілавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, рэжысёру, Малюгіну Леаніду Антонавічу, драматургу, Арданскай Ларысе Раманаўне, артыстцы, Якуту Усеваладу Сямёнавічу, артысту, — за спектакль «Старыя сябры» ў Маскоўскім драматычным тэатры імя М. Н. Ярмалова.

2. Міхалёву Саламону Міхаілавічу, народнаму артысту СССР, Зускіну Веніяміну Львовічу, народнаму артысту РСФСР, Тышлеру Аляксандру Грыгор'евічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Узбекскай ССР, мастаку, — за спектакль «Фрэйлекс» ў Маскоўскім Дзяржаўным Яўрэйскім тэатры.

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Фадзееву Аляксандру Аляксандравічу — за раман «Маладая гвардыя».

2. Айбеку — за раман «Навоі».

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Ісаакію Аведіку Саакіавічу — за вершы: «Маёй радзіме», «Вялікаму Сталіну», «Кліч змагання», «Сэрца мае на вяршынях гор», «Наша барацьба», «Вечнай памяці С. Г. Загіна».

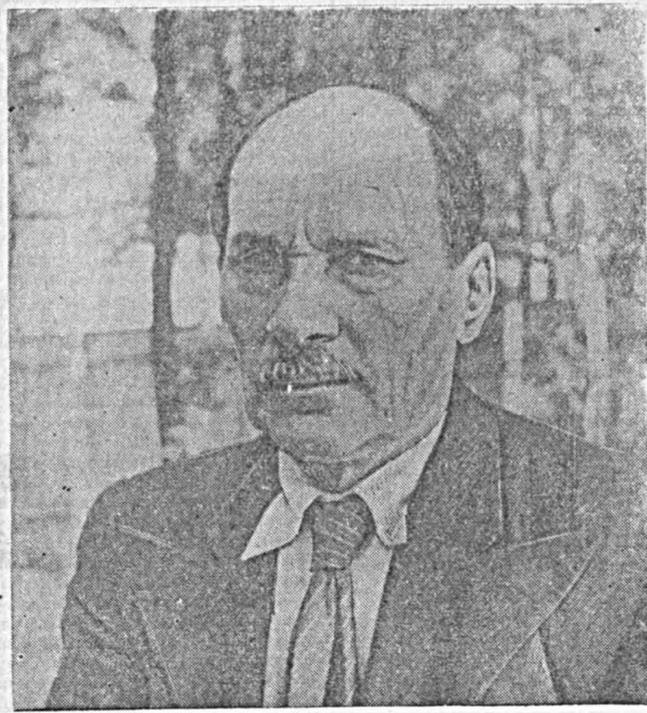
2. Коласу Якубу — за вершы: «Майскія дні», «Дарогай славы», «Салар».

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Лаўрэнёву Барысу Андрэевічу — за п'есу «За тых, хто ў моры».

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Салаўёву Уладзімеру Аляксандравічу — за п'есу «Вялікі гасудар».

Народны паэт Беларусі лаўрэат Сталінскай прэміі Якуб Колас.

Ж. БАЛЕТНАГА МАСТАЦТВА

Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Захараву Расціславу Уладзімеравічу, балетмайстру, Файеру Юрыю Фёдаравічу, народнаму артысту РСФСР, Вільямсу Пятру Уладзімеравічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, Уланавой Галіне Сяргееўне, народнай артыстцы РСФСР і Казахскай ССР, Лепаўскай Ольге Васільевне, заслужанай артыстцы РСФСР, Прабоўскаму Уладзімеру Аляксеевічу, заслужанаму артысту Украінскай ССР, Габоўічу Міхаілу Маркавічу, заслужана-

му артысту РСФСР, Крыгер Віктарыне Уладзімеравне, заслужанай артыстцы РСФСР — за спектакль «Золушка» ў Дзяржаўным ордэна Леніна Акадэмічным Вялікім тэатры Саюза ССР.

2. Ваганавой Агрыпіне Якаўлеўне, народнай артыстцы РСФСР — за выдатныя дасягненні ў галіне харэаграфічнага мастацтва.

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Лаўроўскаму Леаніду Міхаілавічу, заслужанаму артысту РСФСР — за выдатныя дасягненні ў галіне харэаграфічнага мастацтва.

3. МАСТАЦКАЯ КІНАМАТАГРАФІЯ

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Эрмлеру Фрыдрыху Маркавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, рэжысёру, Чыркова Барысу Фёдаравічу, аўтару сцэнарыя, Кальцатаму Абраму Капелевічу, аператару, Сувораву Нікалаю Георгіевічу, мастаку, Дзяржавіну Міхаілу Сцяпанавічу, заслужанаму артысту РСФСР, Зражэўскаму Аляксандру Іванавічу, заслужанаму артысту РСФСР — за кінакарціну «Вялікі пералом».

мафеевічу, аператару, Ягрову Уладзімеру Яўгеневічу, народнаму мастаку РСФСР, Тарасавой Але Канстанцінаўне, народнай артыстцы СССР — за кінакарціну «Без віны віватэры».

2. Гаджыбекаву Узеіру, народнаму артысту СССР, аўтару лібрэта і музыкі, Тахмасібу Рза, рэжысёру, Лешчанка Нікалаю Міхаілавічу, рэжысёру, Бейбутаву Рашыду, артысту, Джаваншыравай Лейле, артыстцы, Гусейн-Заде Алікеру, артысту, Абдулаеву Лютфалі, заслужанаму артысту Азербайджанскай ССР, Калантарлы Міновер, заслужанай артыстцы Азербайджанскай ССР — за кінакарціну «Аршын-мал-Алан».

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Пятрову Уладзімеру Міхаілавічу, заслужанаму артысту РСФСР, рэжысёру, Якаўлеву Уладзімеру Ці-

служанаму дзеячу навукі РСФСР, прафесару, Якаўлеву Барысу Іванавічу, скульптару, Фялотаву Нікалаю Данілавічу, канструктару — за ўнутранае архітэктурнае афармленне маўзалея У. І. Леніна.

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Райману Юлію Якаўлевічу, рэжысёру, Свіловай Елізаветце Ігнацьевне, рэжысёру, Дзяменьеву Барысу Міхаілавічу, аператару, Мазуха Леаніду Барысавічу, аператару, Панову Івану Васільевічу, аператару, Томбергу Уладзімеру Эрнэставічу, аператару, Стаяноўскаму Сямёну Абрамавічу, аператару — за кінакарціну «Берлін».

2. Зархі Аляксандру Грыгор'евічу, рэжысёру, Хейфіцу Іосіфу Яфімавічу, рэжысёру, Сеткінай-Несіеравай Ірыне Фролаўне, рэжысёру, Фролаву Аляксандру Іванавічу, аператару, Долгаву Нікалаю Сяргеевічу, аператару, Крайману Аркадзію Аляксандравічу, аператару, Салагубаву

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Райману Юлію Якаўлевічу, рэжысёру, Свіловай Елізаветце Ігнацьевне, рэжысёру, Дзяменьеву Барысу Міхаілавічу, аператару, Мазуха Леаніду Барысавічу, аператару, Панову Івану Васільевічу, аператару, Томбергу Уладзімеру Эрнэставічу, аператару, Стаяноўскаму Сямёну Абрамавічу, аператару — за кінакарціну «Берлін».

І. ХРАЊКАЛЬНА-ДАКУМЕНТАЛЬНАЯ КІНАМАТАГРАФІЯ

Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Райману Юлію Якаўлевічу, рэжысёру, Свіловай Елізаветце Ігнацьевне, рэжысёру, Дзяменьеву Барысу Міхаілавічу, аператару, Мазуха Леаніду Барысавічу, аператару, Панову Івану Васільевічу, аператару, Томбергу Уладзімеру Эрнэставічу, аператару, Стаяноўскаму Сямёну Абрамавічу, аператару — за кінакарціну «Берлін».

Андрэю Іванавічу, аператару, — Фоміну Сяргею Нікалаевічу, аператару — за кінакарціну «Разгром Японіі».

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Капаліну Ільце Пятровічу, рэжысёру, Лебелзеву Аляксею Аляксеевічу, аператару, Пумпянскаму Барысу Якаўлевічу, аператару, Каспію Данілу Аляксандравічу, аператару, — за кінакарціну «Вызваленая Чэхаславакія».

2. Сямёнаву Сяргею Андрэевічу, аператару, Макасееву Барысу Канстанцінавічу, аператару, Шчакуцьеву Аляксандру Гаўрылавічу, аператару, Манглюўскаму Юрыю Віктаравічу, аператару — за калярную кінакарціну «Фізікультурны парад 1945 года».

К. МАСТАЦКАЯ ПРОЗЫ

Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Фадзееву Аляксандру Аляксандравічу — за раман «Маладая гвардыя».

2. Айбеку — за раман «Навоі».

Прэміі другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

1. Катаеву Валянціну Пятровічу — за аповесць «Сын папка».

2. Упітсу Андрэю Мартынавічу — за раман «Зялёная зямля».

Л. П А Э З І І

Прэміі першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Ісаакію Аведіку Саакіавічу — за вершы: «Маёй радзіме», «Вялікаму Сталіну», «Кліч змагання», «Сэрца мае на вяршынях гор», «Наша барацьба», «Вечнай памяці С. Г. Загіна».

2. Коласу Якубу — за вершы: «Майскія дні», «Дарогай славы», «Салар».

Прэмію першай ступені ў памеры 100.000 рублёў

1. Салаўёву Уладзімеру Аляксандравічу — за п'есу «Вялікі гасудар».

Прэмію другой ступені ў памеры 50.000 рублёў

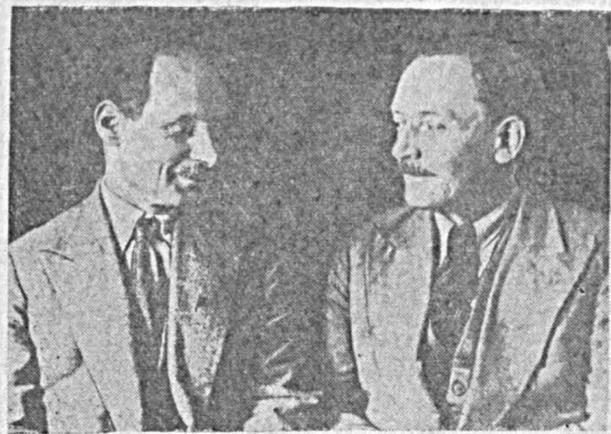
1. Салаўёву Уладзімеру Аляксандравічу — за п'есу «Вялікі гасудар».

Шчырая падзяка ўраду

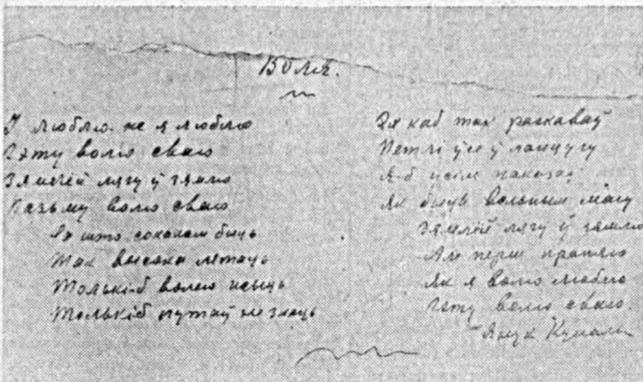
Пуць я песні колю
У журботным тоне
Без пустых прыкрах,
Бо не меў я волі,
Бо быў я ў палоне,
Бо такі быў час.

Гэтыя словы майго верша адносяцца да та

ДА 4-Й ГАДАВІНЫ З ДНЯ СМЕРЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ

Якуб Колас і Янка Купала.

Рукапіс верша Янкi Купалы «Воля».

В. Вязьніка, Радашковіцкага раёна, Калгасіям разглядаюць кнігі народнага пэта.

Янка Купала аб сваіх папярэдніках

Навешкія барбары спалілі дом Янкi Купалы. У агні загінулі лісты, аўтографы і арнавікі пэста, тысячы лістоў розных асоб да Янкi Купалы, сотні водгукаў прэсы аб яго творчасці, цудоўная бібліятэка пэста з сотнямі аўтографу амаль усіх буйнейшых пісьменнікаў нашага часу. Гэта незваротная страта, яе не заменіць ні самыя лепшыя доследы, ні самыя падрабязныя ўспаміны.

У леныградскіх архівах таксама ёсць частка каштоўных купалаўскіх матэрыялаў, у тым ліку і яго лісты перыяду 1909—1929 гадоў. Калі над Ленінградом нависла чорная хмарай нямецкага пароза, купалаўскія дакумэнты, разам з другімі фондамі, былі эвакуіраваны ўглыб краіны і захаваны.

У канцы 1909 года Янка Купала пераехаў у Пецярбург, дзе ён жыў і вучыўся на працягу трох год. Прыехаўшы з правінцыі, Янка Купала ўсёй душой імкнуўся бліжэй пазнаёміцца з рускімі пісьменнікамі, завязваў з імі асабістыя сувязі. 25 кастрычніка 1911 г. Янка Купала звярнуўся да аднаго літаратара з лістом, у якім пісаў: «Буду вельмі і вельмі Вам удзячны, калі дадзце мне якую-небудзь магчымасць бліжэй пазнаёміцца з рускім літаратурным светам, які мяне заўсёды цікавіў і цікавіць, але які, на жаль, дагэтуль мне зусім незнаёмы. Думаю, што гэта ў некатораў ступені было б для мяне карысным. Тая абстаноўка і асроддае, у якой з маленства я жыў, якая і да гэтага часу мала змянялася к лепшаму ў маральных адносінах, няк мяне не задавальняе. Хочацца часоўці больш шырокага, больш светлага. Я... аратарскі мастацтвам не валодаю і субсэднік з мяне, бадай што, невялікі, але паслухаць і пачувацца ў другіх кожны здолее, калі толькі захоча».

Янка Купала заўсёды высока цаніў класічную літаратуру вялікага рускага народа, пад жыццёвым уплывам якой рос, дужэў і развіваўся пэтычны талент яго. Яшчэ ў маленстве ён любіў чытаць кнігі рускіх класікаў. У лісце ад 21 кастрычніка 1928 г., успамінаючы свае дзіцячыя гады, Купала пісаў: «Добра памятаю, што кнігі, у якіх гаварылася аб цяжкой долі беднага людю, заўсёды мяне захаплялі. З гэтага, вядома, вынікае, што такія аўтары, як Некрасаў, Кальцоў, мяне больш усяго цікавілі. Пасля я захаляўся Лермантавым, Надсанам, Пушкіным». У другім меісыцы

таго-ж ліста Янка Купала пісаў і аб М. Горькім: «Павінен адзначыць М. Горькага, які зрабіў на мяне моцнае ўражанне. «Бывшые люди», «На дне» і «Дети солнца» больш за ўсё мяне захаплялі».

З такой-жа цэльнай Янка Купала гаварыў і аб украінскай літаратуры і яе найвыдатных прадстаўніках. Ён любіў украінскую літаратуру за тое, што яна «здолела выявіць думы і настроі свайго народа». «З украінскіх пэстаў больш за ўсё, безумоўна, люблю Шэўчынка, а з сучасных — Тычыну», — пісаў Купала. З польскіх пэстаў і пісьменнікаў Янка Купала асабліва любіў творчасць Міцкевіча, Славацкага, Сыракомлі, Каналіцкага.

Янка Купала, узростаючы пад жыццёвым уплывам рускай, украінскай і польскай класічнай літаратуры, у той-жа час наследваў усё лепшае ў беларускай літаратуры. Як вядома, першыя пэтычныя спробы Янкi Купалы былі на польскай мове. Некалыкі вершаў, напісаных на польскай мове, ён нават надрукаваў у 1904 г. «Але вост» — піша Купала ў лісце ад 11 студзеня 1928 г. — трапляюцца мне ў 1904 г. ці ў пачатку 1905 г. рэволюцыйна пракаламці на беларускай мове і кніжкі «Дудка беларуская» Багушэвіча і «Гапон» ці іншая якая-небудзь кніжка Марцынкевіча... і усё маё польскае пісанне пайшло на змарку. З гэтага часу я пачынаю пісаць толькі па-беларуску... Аб гэтым-жа ён піша ў лісце ад 11 студзеня 1929 г. «У 1904 г. трапляюцца мне ў рукі беларускія пракаламці і рэволюцыйныя брашуры на беларускай мове. Гэта качаткова вырашыла, што я беларус і што адзінае маё прызначэнне — служыць свайму народу ўсімі сіламі свайго душы і сэрца».

Кніжкі Марцынкевіча і Багушэвіча адгравілі вялікую ролю ў фармаванні Янкi Купалы, як пэста. «Наколькі памятаю, — піша Янка Купала ў лісце ад 11 студзеня 1929 г., — я ім надзвычай захаляўся, не бессвядома, бо ўжо ў гэты час (да рэволюцыі 1905 г.—Л. Б.) я адчуваў сацыяльную і нацыянальную несправядлівасць да беларускага працоўнага людю... Я ўсведамляў, што кніжкі на беларускай мове не горш іншых... бо ў іх гаварылася аб гори

блізкіх мне людзей, з якімі разам фізічна працаваў».

На працягу ўсяго свайго сьвядомага жыцця Янка Купала любіў і высока цаніў творчасць выдатных беларускіх пісьменнікаў. «З беларускіх пісьменнікаў мінулага — пісаў ён у лісце ад 11 студзеня 1929 г. — блізікі мяне амаль усе — Марцынкевіч, і Багушэвіч, і Чачот і інш. Хто з іх больш уплываў на мяне, як пэста, а як скажаць: ці ўсе патроху, ці ніхто, але я іх любіў і зачытваўся імі. З беларускіх пісьменнікаў старэйшага пакалення найбольш блізікі мяне Колас... З Багдановічам мяне асабіста не даводзіла сустрацца і перапіска была ў мяне з ім — адна-дзве паштоўкі... вельмі-ж па-рознаму мы пісалі».

Важную ролю ў сваім творчым развіцці надае Янка Купала Ядвігін Ш. (Антону Лявіцкаму), з якім ён пазнаёміўся яшчэ да таго, як пачаў пісаць вершы на беларускай мове. «Гэта быў чалавек культурны, — піша аб Ядвігін Ш. Янка Купала, — выключаны з універсітэта (здаецца Маскоўскага) за рэволюцыйны дзейнасць, у дадатак ён быў беларусам, пісаў па-беларуску і ўжо ў той час адна яго п'еса на беларускай мове ставілася аздаецца ў Радашковіцкіх атамарах. З ім мы доўгія гады гутарылі аб беларускай літаратуры ў прыватнасці і аб беларускім пытанні наогул. У асабісці пасля адной-другой чаркі віна гутарка ў нас лілася рэкою». Ядвігін Ш., кажа Янка Купала, «усяляк захвачваў мяне ў маім пісанні». Гутаркі з беларускімі пісьменнікамі і літаратарамі, і асабліва кнігі любімых пісьменнікаў, — вост што лічыць Янка Купала той сілай, якая штурхала яго да пэтычнай творчасці. «Кнігі, — піша ён, — абудзілі ва мне фантазію».

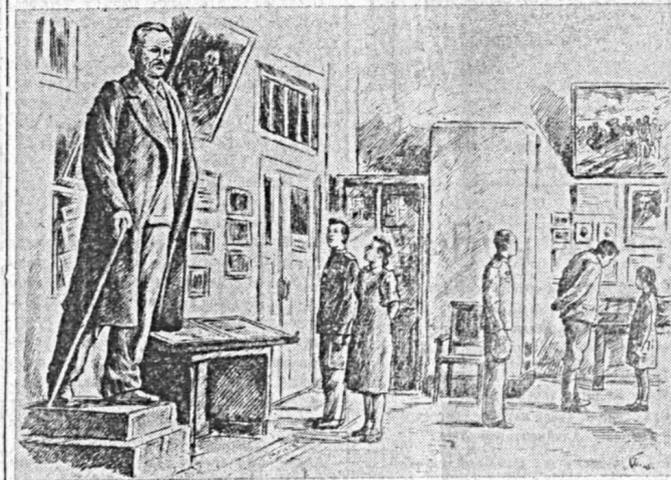
Выключна важнае значэнне ў справе фармавання пэтычнага таленту Янкi Купалы мела народная творчасць. Народная творчасць была для Янкi Купалы глебай, на якой ён пэтычна ўзрастаў, крывічай і асе-

налам тэм, пэтычных вобразаў, фарбаў, гукаў і пэтычных прыёмаў. Любоўю да народнай песні і казкі была прыччлена яму яшчэ з маленства. У лісце ад 21 верасня 1928 г. ён пісаў: «больш за ўсё я думаю зрабілі на мяне уплыву беларускія народныя казкі і песні, якія чуў я ў дзіцянстве. Калі мяне амаль усе — Марцынкевіч, і Багушэвіч, і Чачот і інш. Хто з іх больш уплываў на мяне, як пэста, а як скажаць: ці ўсе патроху, ці ніхто, але я іх любіў і зачытваўся імі. З беларускіх пісьменнікаў старэйшага пакалення найбольш блізікі мяне Колас... З Багдановічам мяне асабіста не даводзіла сустрацца і перапіска была ў мяне з ім — адна-дзве паштоўкі... вельмі-ж па-рознаму мы пісалі».

У лісце ад 23 кастрычніка 1928 г. Янка Купала інаў вартаецца да пытання аб ролі фальклора ў творчым развіцці яго: «Я пісаў ужо вам, што не толькі блізкаецца да народа, з якім я падзяляў і гора і радасць, але і народная творчасць, з якой я пазнаёміўся, слухаючы ад блізкіх, рабілі на мяне уплыву ў сэнсе развіцця фантазіі ў напрамку жыць беларускімі думамі».

Лісты, з якіх мы вышэй прыводзілі паасобна выказванні Янкi Купалы, маюць выключна важнае значэнне для навуковага даследавання крыніц яго творчасці і яго біяграфіі. Яны — адзіны пакуль што і найбольш аўтарытэтычны біяграфічны матэрыял вялікага пэста беларускага народа.

Л. БЭНДЭ.

У музеі Янкi Купалы.

Замалёўка мастака Л. Бойкі.

Музей Янкi Купалы

Мінае год, як у Мінску, які бачыў і ведаў жыццё Янку Купалу, адчыніўся яго музей. Комуністычная партыя і ўрад Беларусі, ставячыся з вялікай пашанай да паміці і літаратурнай спадчыны Янкi Купалы, стараліся гэты жыццёвы помнік — устаноў, якая збірае, распрацоўвае і экспануе матэрыялы асабістай і творчай біяграфіі народнага пэсыра.

Сваю працу літаратурны музей Янкi Купалы распачынаў у выключна цяжкіх умовах. Ад хаты Купалы засталіся адны руіны, пошкі яго багатага архіва і унікальнай бібліятэкі развелькі вятры, толькі высокая таполя вартвала пажарышча.

Часова над музей Купалы адведзена памяшканне ў доме на Плянц Волі, дзе змяшчаецца музей Вялікай Айчыннай вайны і Дзяржаўная карцінная галерэя.

І вост на тым, спачатку вельмі абмежаваным матэрыялам, што збіраўся паперка за паперкай, фатаграфія за фатаграфіяй, кніга за кнігай — створаны музей, які ў чацвертую гадавіну смерці пэста можа ў асноўных рысах паказаць жыццёвы і творчы шлях Янкi Купалы.

Як не намагаліся фашысты — заклятыя ворагі нашага народа — знішчыць спадчыну пэста, забараняючы нават успамінаць яго імя, ім усё-ж не ўдалося сцерці нават матэрыяльныя сляды яго творчасці, не кажучы ўжо аб тым, каб спыніць уплыву Купалы на барацьбу народа роднай Беларусі за сваё вызваленне.

Мы знаходзім рукапісы Купалы ў Маскве, Ленінградзе, Вільні, Кіеве, у дзяржаўных архівах і ў прыватных асоб, якім была дарагой паміць Купалы.

Літаратурнаму музею Янкi Купалы яшчэ да адкрыцця выстаўкі ўдалося адшукаць і набыць такія каштоўныя дакумэнты, як поўны рукапіс самай вялікай рэволюцыйнай кнігі вершаў пэста «Шляхам жыцця», экзэмпляр гатай-жа кнігі, выпраўлены аўтарам да

другога выдання, чарнавыя накіды драматычнай пэмы «Сон на кургане», рукапісы пэмы «Бандароўна», пераклад першаваных тэкстаў оперы «Сялянка», апошнія вершы перыяда Айчыннай вайны, лісты пэста часоў «Нашай нівы».

Музей набыў рад фатаграфій Купалы, рэдкія выданні яго твораў, кнігі з аўтографамі, дакумэнты з леныградскіх архіваў аб канфіскацыі царскай цензурай «Жалейкі», значная колькасць матэрыялаў, якія характарызуюць уплыву Янкi Купалы на нацыянальна-вызваленчую барацьбу працоўных былой Заходняй Беларусі.

Выстаўка музея адлюстроўвае наступныя перыяды жыцця і творчасці Купалы: 1) Далітаратурны перыяд (1882 — 1905 гг.); 2) Пачатка літаратурнай дзейнасці і першыя віленскі перыяд (1905—1909 гг.); 3) Пецярбургскі перыяд (1909—1913 гг.); 4) Другі віленскі перыяд (1913—1915 гг.); 5) Напярэдадзі, у час Кастрычніцкай рэвалюцыі і ў першыя гады пасля яе (1915—1919 гг.); 6) Паслякастрычніцкі перыяд (1919 — 1941 гг.); 7) Перыяд Вялікай Айчыннай вайны (1941—1942 гг.). Апрача таго, экспанаваны матэрыялы тэм «Янка Купала і літаратура славянскіх народаў (руская, украінская, польская і іншыя)», а таксама «Купала ў музыцы».

Не глядзячы на тое, што ўсе перыяды не досыць шырока і ўсебакова паказаны, што яшчэ шмат чаго не халае, кожны глядач атрымае даволі поўнае ўяўленне аб жыцці і творчасці пэста.

«З пачуццём святасці аглядаў я музей, — піша пэст Міхась Васілёк. — Гляджу, здаецца, не толькі сваімі вачыма, але і ўсяго беларускага народа, асабліва сялян былой Заходняй Беларусі, якія так любілі і любяць свайго вялікага пэсыра».

У кнізе водгукаў знаходзім выказванні наведвальнікаў і іншых братніх рэспублік, а таксама замежных гасцей. «Сёння мы пакаліліся нізка вялікаму пэсту беларускага народа», — лаканічна і ўрачыва пішуць пісьменнікі герцагінага Ленінград: А. Пракоф'еў, В. Раждзественскі, Н. Браўн, П. Кабарэўскі, Д. Астроў. «Народны пісьменнік-рэвалюцыянер дарыг тамсама даўніцкаму народу, як друг нашага Яна Рэйска», — чытаем у запісу А. Аўстрына, тэатральнага дзеяча Латвійскай ССР.

У запісу дэлегатаў французскіх жанчын, якая наведвала музей Янкi Купалы 27 красавіка 1946 года, чытаем: «Французскім жанчынам вельмі радасна пазнаёміцца з вялікім народным пэстам Беларусі, які адыграў важную ролю ў барацьбе свайго народа за свабоду, супроць ярма нацызта». Сярод французскіх дэлегатак была дачка вядомага пісьменніка Жан Рышар Блока. Яна з хваляваннем глядзела на адны з фота-

здымкаў на свайго бацьку, які сфатаграфаваны побач з Купалам.

Любоўю вее ад запису Героя Совецкага Саюза, былога камандзіра партызанскага атрада, Рабчыцка, які наведваў музей разам са сваім сям'ям — старшым лейтнантам. Нагадваючы вядомы верш Купалы «Я — не пэста», тав. Рабчыц піша: «Цяпер у беларусаў ёсць пэсты і ўсе яны — вучні самага моцнага свайго настаўніка. Прымма адчуваць нам, беларусам, што ў нас ёсць Купала».

Напярэдадзі чацвертай гадавіны з дня смерці Янкi Купалы музей узбагаціўся новымі каштоўнымі дакумэнтамі. Атрыманы чарнавы і чыстае рукапіс «Паўлінкі», рукапіс асобных вершаў, датаваных 1906, 1912, 1918 гадамі. Зусім, нядаўна ў дзяржаўных архівах БССР сярод матэрыялаў, вярнутых з Германіі, знойдзена да 70 рукапісаў Купалы, якія належаць да розных перыядаў, ад 1904 да 1936 года (у тым ліку рукапісы вершаў «Лён», «Вечарынка», «Беларусі ордэнааноснай», «Алеся», «Хлопчык і лётчык» і г. д.).

Многія рукапісы Янкi Купалы да Вялікай Айчыннай вайны захоўваліся ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Ул. І. Леніна.

Нямецка-фашысцкія захопнікі ўчынілі вялікую шкоду буйнейшаму кнігасховішчу нашай рэспублікі. Адным з меісы, куды звозіліся нарабаваныя кнігі і дакумэнты, быў горад Раббор. Туды былі звезены кнігі і дакумэнты з бібліятэкі і архіваў Беларусі.

Пасля ўзяцця Чырвонай Арміяй Раббора частка дакумэнтаў і кніг былі перавезены ў г. Мясловічы, адкуль затым яны былі дасланы ў Мінск.

Пры разборы матэрыялаў у архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва былі выяўлены рукапісы Янкi Купалы. Сярод рукапісаў — каля 70 вершаў пэста, якія напісаны ў розныя перыяды яго творчасці: «Мая доля», «Гэй, наперад!», «Пеняруч», «Лён», «Алеся», «Сыходзіш, вёска, з яснай язы», «Хлопчык і лётчык», «Беларусі ордэнааноснай» і інш. Некаторыя з рукапісных твораў яшчэ да гэтага часу нідзе не друкаваліся.

Аднак, і рукапісы ўжо надрукаваных твораў уяўляюць вялікую цікавасць. Яны маюць вельмі важнае значэнне для даследчыкаў літаратуры пры вывучэнні творчасці Янкi Купалы.

Большасць рукапісаў — чарнавыя накіды з вялікай колькасцю варыянтаў і паправак, якія сведчаць пра надзвычайную творчую работу пэста, пра яго востныя пошукі дасканалай формы, гучнай і дакладнай рыфмы, найбольш трапага і гострага слова. Асабліва ярка пра гэта сведчаць чарнавыя вершаў «Палац» і «Маладзі», у якіх цяжка знайсці хоць-бы адзін радок, які не меў-бы паправак.

У некаторых вершах ёсць істотныя папраўкі, не ўлічаныя пры выданні твораў пэста, іншыя вершы напісаны ў некалькіх рэдакцыях, якая не супадае ні з адным варыянтам, ні з качатковай рэдакцыяй. Так, напрыклад, качатковай рэдакцыя вядомага верша «Браты» (1911 г.) спачатку гучалі так:

Пытай пана, пытай чына
Сваіх пуг,
Ці мы людзі, ці скаціна,
Хто мы тут.

Затым першы радок быў заменены на:
Пытай свайго пана, пытай свайго чына...

Нарэшце, у качатковай рэдакцыі гэты радкі ў рукапісу набылі такі выгляд:

Спытай кволай кажурыны,
Дзюрак, лат,
Ці мы людзі, ці скаціна,
Хто мы, брат?

Зусім іншая рэдакцыя ў выданні:
Запытайся сваёй долі,
Свай пуг,
Ці мы людзі, ці скаціна,
Хто мы тут?

Цікавыя дэдатковыя звесткі дае рукапіс пра верш «З недавецтваў». З яго мы даведваемся, што гэты верш, які напісаны ў 1911 годзе ў Аполах быў прысвечаны «Таварышу К. С. П. — Э.».

Вялікую цікавасць для вывучэння мовы Янкi Купалы маюць некаторыя рукапісы яго ранніх твораў, напісаных лацінскім шрыфтам: «Мая доля», «Заход сонца», «Эпіграма на самога сябе».

Каштоўныя звесткі даюць рукапісы для вызначэння дакладных дат і меісы напісання вершаў, што ў адносінах твораў Янкi Купалы вельмі важна, бо многія з іх у выданых не датаваны. Так, з рукапісаў даведваемся, што верш «Гэй, наперад!» напісаны 2. 6. 1911 г. у Аполах, там-жа і ў тым-жа годзе (паказаны даты) напісаны «Як у лесе зацвіталі», «Царства хохліка». Пад большасцю вершаў паказана або дата, або меісы напісання: «Вільня», «Нёман», «Акоп» і інш.

Супастаўленне дат рукапісаў з датаваннем вершаў у выданых, сведчыць пра неабходнасць сур'ёзнай работы на пераглядзе і датыроўцы асобных твораў.

Верш «Дунулі сіверы», які датуецца ў «Зборы твораў» (Беларускае Дзяржаўнае Выдавецтва) 1909 годам, у рукапісу адначасна 1908 годам; верш «Паднімайся ўставай», які аднесены да 1910—1913 г. г. у спраўдзеным напісаным ў 1908 годзе. Наадварот, верш «За касой» у «Зборы твораў» адзначаны 1908 годам, у той час, як у рукапісу пад ім дата — 1911 год, — калі пэст жыў у Аполах.

Рукапісы Янкi Купалы чакаюць свайго грунтоўнага вывучэння з боку крытыкаў і даследчыкаў літаратуры.

А. КАРПАЧОУ.

А. Караваевай), здымкамі, зробленымі ў час пэздкі Янкi Купалы ў Чэхаславакію ў 1935 годзе, новымі ілюстрацыямі да вершаў і пэм.

Аднак, усё гэта — толькі пачатак таго, што будзе зроблена ў бліжэйшых гадах.

Развіццё літаратурнага музея Янкi Купалы, пашырэнне даследчай працы над яго спадчынай атрымае сапраўды шырокі размах у чацвертай сталіскай пяцігодзі.

Пастанова СНК БССР ад 4 жніўня 1945 г. «Аб увекавечанні памяці народнага пэста Янкi Купалы», прадугледжвае пабудову асобнага Дома-музея Купалы ў Мінску і арганізацыю філіялаў: аднаго — у Вязьніцы, Радашковіцкага раёна, Маладзечненскай абласці, у хаце, дзе нарадзіўся пэст, другога — у Ляўках, Аршанскага раёна, Віцебскай абласці, дзе будзе адбудавана дача Купалы, спаленая нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Дом-музей Янкi Купалы ў Мінску будзе мемуральным будынкам. На яго праектаванне ўрадам адпущана 45.000 рублёў. Ён будзе пабудаваны і абсталяваны ў беларускім стылі. У Доме-музеі 10—12 пакояў адводзіцца пад выстаўку. Апрача гэтага ў ім будзе зала, бібліятэка, чытальня, навуковыя габінеты. Адкрыццё Дома-музея мяркуецца на 1949—1950 г.

Арганізацыя філіялаў у Вязьніцы праектуецца на 1947 год. Ён будзе мець біяграфічны ўхлі і павінен раскрываць у першую чаргу далітаратурны перыяд і пачатак літаратурнай дзейнасці пэста.

На 1948—49 г.г. вызначана пабудова спаленнай немцамі дачы Янкi Купалы ў Ляўках, дзе ён працаваў у апошнія гады перад Айчыннай вайной. У адноўленай дачы размесціцца філіял музея, які павінен паказаць творчасць Янкi Купалы ў совецкі перыяд.

пэрд наступнымі пакаленнямі вобраз вялікага пэста і грамадзяніна.

Да 1950 года павіна ў асноўным закончыцца збіранне біяграфічных матэрыялаў і ўсёй літаратурнай спадчыны Янкi Купалы. Пошукі і навуковыя экспедыцыі ахопяць усе мясцовасці, у якіх бываў Купала, як на Беларусі, так і за яе межамі — Маскву, Ленінград, Вільню, Пецышча (Татарская АССР), Грузію, Арменію, Украіну і Чэхаславакію.

Вялікі навукова-даследчай работы музей будучь падагулены і сабраны ў радзе паасобных прац і зборніках, якія выйдучь у 1946—1950 г.г. Будзе складзены поўны жыццёвы летапіс Янкi Купалы, карта яго пераездаў і падарожжаў, поўная біяграфія, кнігі успамінаў, зборнік твораў, прысвечаных Купала і яго памяці, поўная навуковыя біяграфія Янкi Купалы.

Значная колькасць тэм будзе распрацавана ў парадку асветлення асобных пытаньняў жыцця і творчасці пэста, неабходна для правільнага накіравання пошукаў, даследавання і экспазіцыі сабраных матэрыялаў. Сярод прадабчаных тэм — такія, як «Янка Купала і развіццё беларускай літаратурнай мовы», «Асноўныя асабіствы пэсты Янкi Купалы», «Драматургія Янкi Купалы», «Янка Купала і Тарас Шэўчынка», «Янка Купала і літаратурная крытыка», «Уплыў Янкi Купалы на развіццё беларускай пэзіі».

Працы на гэтых тэмах будуць пісацца як дакладны на купалаўскія чытанні, якія згодна дастановы ўрада БССР павіны адбывацца штогод у гадавіну смерці пэста. Прачытаньні дакладны будучь пасля друкавання ў перыядычных зборніках «Купалаўскія чытаньні».

У канцы чацвертай сталіскай пяцігодкі — пяцігодкі росквіту ўсёй совецкай навукі — беларускі народ атрымае трымаля фундамент ведаў аб Янку Купалу, які ўсё жыццё і творчасць аддаў свайму народу, барацьбе за яго шчасце і светлую будучыню.

Дырэктар літаратурнага музея Янкi Купалы В. Ф. ЛУЦЭВІЧ.

ДА 4-Й ГАДАВІНЫ З ДНЯ СМЕРЦІ ЯНКІ КУПАЛЫ

ПАЭМА „ЯНА і Я“

Паводле сваёй пладавітасці, перадаванымі 1913 год быў у творчасці Я. Купалы чымсьці падобным да бальдзінскай восні 1830 г. у творчасці А. С. Пушкіна. У гэты год былі напісаны эпічныя і драматычныя творы «Магіла лова», «Бандароўна», «Раскіданае гняздо», «Прымакі» і вялікая колькасць вершаў. У гэты год у Пецярбурзе выйшаў зборнік твораў паэта «Шляхам жыцця», які пасля «Гуслера» вызначыў сабой узмечанае рэвалюцыйна-дэмакратычных матыў у творчасці народнага паэта.

У гэты год была напісана і паэма «Яна і Я», якая ў сваёй ідэяльнай аснове дэ матэрыял для супастаўлення з паэмай М. Горькага «Дзюжына і смерць». У паэме М. Горькага каханне перамагае смерць, у паэме Я. Купалы каханне перамагае нягоды жыцця. Але ў паэме Я. Купалы каханне арганічна спалучана з матывам працы, з довамі падрабязным паказам сялянскага побыту. Гэта яма ў паэме М. Горькага. У той час, калі ў паэме вялікага рускага пісьменніка разгортваліся дзве творы, сюжэт пабудаваны ў устаноўкай на яркае выяўленне ідэй, у паэме Я. Купалы сюжэт у звычайным разуменні няма.

У сюжэтнай пабудове паэма «Яна і Я» блізка да напісанай на некалькі год раней «Адвечнай песні». Роль сюжэтных адзінак у гэтых паэмах адзінак важныя ў пэўным сэнсе пераходзіць у жыццё селяніна і ўласціва селяніну працоўнага працы.

Так, «Адвечная песня» складаецца з 12 праў, пачынаючы з хрэсьні і канчаючы хаўтурамі, прычым у кожным раздзеле іх правае аўтара цікавіць не індывідуальны лёс героя ў яго своеасабліваці і непатэрнаці, а ўсё тыповае для становішча селяніна-бедняка таго часу. Адвечна гэтаму, у «Адвечнай песні» няма індывідуальнага вобраза героя, героем тут з'яўляецца мужык-бядняк як сацыяльны тып. У яго няма імя, няма анічкі партрэтнага адзнак, няма індывідуальных псіхалагічных рыс, але затое ён перажывае ўсе тыповыя для селяніна-бедняка таго часу нягоды. Лёс героя трагічны, усё жыццё ён б'еца, як рыба аб лёд, і нічога не дасягае. Такія ж доля застаецца ў спадчыну і яго дзецям.

Пабудова вобраза ў плане шырокага абгульнення без дыферэнцыяцыі тыпа і індывідуалізацыі знешне-партрэтнай і псіхалагічнай характарыстыкі, паказ трагічных бакоў жыцця ў падкрэслена-эмоцыйных тонах—прышлі ў гэты твор у нейкай ступені ад экспрэсіўнасці Л. Андрэева, творчасцю якога наш паэт аднавіў час захапляўся. Як прызнаецца Я. Купала ў аўтабіяграфічным лісце ад 21 верасня 1928 г., ён «аддаў даніну часу і захапіўся, што называецца, сімвалістам—Андрэевым, Салагубам і інш.»

Гэта жахаленне, як відаць, было нетрывадае і на паэме «Яна і Я» амаль ужо не заўважана. Гэта паэма пісалася ў абстаноўцы новага рэвалюцыйнага ўздыму і гэта зрабіла на ёй свой адбітак. Характэрны сам выбар сюжэта. У той час, калі ў «Адвечнай песні» «Вяселле» было толькі адной з дванаццаці праў, у паэме «Яна і Я» дзея адбываецца на працягу некалькіх вясновых месяцаў, якія сведлілі непасрэдна за вяселлем. У паэме паказана на фоне сялянскіх работ поўнае пазіі глыбокага і шчырага пацучыя жыццё маладых.

Гэта паэма—нібы паэтычная рэалізацыя ўяўлення Я. Купалы аб жыцці вольнага чалавека, які здольны вельмі хутка стварыць для сябе шчаслівае жыццё, абы толькі гэтаму не перашкаджалі «трутні пчолных прац». Вось чаму героі яго паэмы жывуць адасоблена ад іншых людзей жыццём, ні з кім з старонніх не маюць ніякіх спраў і дачыненняў.

Яны настолькі захоплены сваім пацучым, што не заўважаюць усе цяжкасці і нягоды жыцця. Характэрна, што моцна выяўлены ў паказе сялянскага жыцця ў творчасці Я. Купалы матывы настачы і галечы ў паэме адмішлі на адні план і займаюць зусім назначнае месца. На першым жа плане—рамантыка пацучыя глыбока закаханых маладых мужа і жонкі.

Героі паэмы жывуць у вялікай згодзе, яны не напешацца адно з аднаго. Яны ўмеюць цаніць кожнае шчаслівае імгненне, кожную радасць жыцця. Паэма вызначаецца вялікай жыццесцвярдзальнай сілай, яна надзвычай аптымістычная. У раздзеле «Агляд поля» героі паэмы свядома супрацьстаўляюць радасць жыцця, яго характа холладу і пустэты небыцця, смерці.

Гэта—цэлы матыўны гімн жыццю, прага да якога тым больш невыкараніма жыла ў народзе і ў яго вуснай творчасці, чым менш радасцей прыпадала на яго долю.

«Яна і Я»—паэма ў пераважнасці лірычная і пафас яе ў пазіі каханні. Гэтай пазіі паэма прасякнута ад пачатку да канца. Але як жа ў паэме паказана каханне? Як і ў «Адвечнай песні», безмянныя героі паэмы «Яна і Я» не маюць індывідуальнай або тыпалагічнай характарыстыкі. Мы нічога не можам сказаць аб тым, якія ў «яго» ці ў «яе» характары. Але не глядзячы на гэта, і «ён» і «яна»—не паэтычна-умоўныя вобразы і не ўвасоблены абстрактныя, а вобразы, шматлікімі нішамі звязаныя з жыццём. Гэтую жыццёвасць вобраза надаюць характэрныя для працавітага селяніна формы правядзення пацучыя, вышасана з рэалістычнай дакладнасцю абстаноўка, рэчаўчэй бытавое абкружэнне. Выяўленне пацучы ў героі паэмы непарыўна звязана з сялянскай практыкай, з працай. У гэтым Я. Купала паказвае сябе сапраўдным наватарам, вялікім мастаком чалавека працы.

Я. Купала адвечна ідэі твору перш за ўсё ставіць перад сабой задачу не стварэння характараў, а выяўлення таго, што яго героі, простыя людзі, здольны сваімі рукамі стварыць сабе шчасце, калі гэтаму не перашкаджаюць прадстаўнікі светы эксплуатацыйнага адсюль зразумелы тыя закіды, якія робіць Я. Купала ў форме народнай замовы ў раздзеле «Выган у поле жывёлы» супроць цыра і царанат:

Вартуеце, сперажыце ад нара
Ляснога, палывога, вадзянога,
Ад царанат яго, ад упыра
І ад людскога вока нелюдскога.

Пэўна таму «Яна і Я» выключаны з рэальных сувязей з варажым навакольным светам—з старастам, магазінікам (гл. «Адвечную песню»), вурэднікам, рознымі панаў і падпанкамі. Аўтар нібы спыніў бег часу і ўвекавечыў сваіх героіў у той момант, калі пад уплывам пацучыя яны забылі пра сваё гора.

«Яна і Я»—гэта ў пэўным сэнсе паміядылія, мара аб вольным чалавеку. Я. Купала не паказвае ў ёй жыццё ва ўсіх апарсродкаваннях, а канцэнтруе сваю ўвагу на адным пацучы—каханні.

Паказанае не ў індывідуальнай або тыпалагічнай своеасабліваці, а шырока-абгульненае, у агульначалавечай існасці і ў формах, характэрных для простага чалавека, працавітага селяніна, каханне ў паэме застаецца рэальна жывым, глыбока-чалавечым. У ім шмат хараста і вялікай любасці да жыцця.

У паэме «Яна і Я» трэба бачыць яшчэ адну бліскучую перамогу народнай асновы талента Я. Купалы над часовымі і нетрывалымі ўплывамі, адкуль-бы яны ні ішлі—ці ад сімвалістаў ці ад таго-ж Л. Андрэева. Як гэта паказана ў паэме, працоўны чалавек быў вялікім жыццёлюбам і творцай, тым больш такім ён і застаецца цяпер, калі, гаворачы словамі Я. Купалы, «сілы распакораны ад паншчынных бядоў».

Я. ШАРАХОўСКІ.

Купалаўскія дні ў Мінску

Акадэмія Навук БССР сумесна з Саюзам савецкіх пісьменнікаў праводзіць купалаўскія чытанні. З дакладамі выступаюць: П. Глеб-ка—«Аб мове Я. Купалы», Алесь Александровіч—«Ранняя лірыка Я. Купалы», М. Ларчанка—«Купала, як асветнік», Ул. Карпаў—«Драматургія Я. Купалы», Я. Мазалькоў—«Янка Купала ў рускіх перакладах».

У гадавіну смерці народнага паэта навуковыя работнікі В. Барысенка, Л. Філюкоў, І. Жыдовіч, Ю. Шыркоў і др. працягаюць на прадпрыемствах Мінска лекцыі аб жыцці і літаратурнай дзейнасці Я. Купалы.

Бібліятэка Акадэміі Навук арганізоўвае выстаўку твораў паэта. Побач з беларускімі выданнямі на выстаўцы будуць прадстаўлены творы Я. Купалы, перакладзеныя на рускую мову, а таксама пераклады на беларускую мову твораў Т. Шэўчэнка, М. Калінінкі і «Слова аб палку Ігаравым», зробленыя паэтам.

Да чацвертай гадавіны з дня смерці народнага паэта Беларусі Янкі Купалы ў Мінскай абласной бібліятэцы імя Пушкіна наладжана выстаўка.

На выстаўцы прадстаўлены творы паэта, а таксама нарысы і артыкулы аб Янку Купале—Віт. Вольскага; Я. Хлябавіча і другіх.

Выстаўка твораў народнага паэта Беларусі Янкі Купалы арганізавана і ва ўрадавай бібліятэцы імя М. Горькага. Сярод выстаўленых кніг: «Выбраныя творы» выдання 1925—1927 г.г. «Раскіданае гняздо», «Адвечная песня», «Курган», зборнік, прысвечаны памці Я. Купалы, а таксама крытычныя артыкулы аб яго творчасці.

Ул. Карпаў

НЕКАЛЬКІ ФАКТАЎ

Росквіт драматургічнай дзейнасці Янкі Купалы прамаце на 1912—13 г. г., калі пісьменнік стварыў тры цудоўныя сцэнічныя рэчы—«Паўлінку», «Прымакі» і «Раскіданае гняздо», да якіх нібы падрыхтоўчымі працамі былі дзве драматызаваныя паэмы—«Адвечная песня» (1908 г.) і «Сон на кургане» (1910 г.).

5 чэрвеня 1912 г. Янка Купала з Акапоў пісаў у Пецярбург праф. Элімак-Шпілю: «Напісаў у двух актах камедыю, каторую чытаў Лівіцкаму, і ён казаў, што напісана дарэчы. Камедыя называецца «Паўлінка», напісана прозаі з шляхецкага жыцця».

Камедыя вырастае з невялікай, да гэтага часу неупублікаванай і невядомай імпрэсіі ў прозе «А вербы шумелі», дзе на фоне вясновай прыгожай прыроды, хараста якой не бачыць толькі «сны гэтай няшчаснай старонкі», малююцца трагічнае каханне вясёвай дзюжыны і хлапца. Героі імпрэсіі, пабудаванай амаль на адным дыялогу—Паўлінка і Мікола*. Характэрна канфілікта і ўзаемадасяжэнні паміж дзейнымі асобамі ў гэтым творы такіх-ж, як і ў п'есе. Нават сустракаюцца рэплікі, што цалкам без зместу пазней былі перанесены Купалам у камедыю.

Аднак, сацыяльна-палітычны матыў гуць тут менш выразна. Мікола, які згодзен «чаркова перад імі (бацькамі. Ул. К.) поўзаць», выглядае больш пасуўным, ніж Якім Сарокам; прапаноўвае ўцячы з дому, каб ажыццявіць насуерак бацькоўскай волі, належаць тут самой Паўлінцы. Імпрэсія абрываецца на словах Міколы: «... горкімі слязьмі вымаляю ў іх цябе, мая ненаглядная зоркачка...».

Змены пры далейшай рабоце над гэтым творам пайшлі ў напрамку актывізацыі Якіма Сарока дз ўзмацнення сацыяльна-палітычнага матыва. У аснову канфілікта паміж Якімам Сарокам і бацькам Паўлінкі ўсё выразней і выразней кладзецца класавая няроўнасць і розніца ў поглядах на рэчаіснасць. Абстрактныя словы—«сызматык», «дрэн», адрасаваныя Сцяпанам Крыніцкім да Якіма, замяняюцца выразна афарбаваным «сведаварка», «свінаяпа».

Павялічваюцца камічны элемент у вобразе Адольфа Быкоўскага, узрастае па меры яго хлусні.

На пытанне «Што гэта пана Адольфа конь хацеў панясці?», той адказвае—«А як жа! Тры сотні (замест «партыі сотні») у чарнава рукапісу» вясной запляціў, і толькі клопату нажму». У прыпеўкі Быкоўскага: «Летае голыбі, Пльвае лабэндзі; З нашаго каханя Пэўна, ніц не бэндзе».

Словы «Летае» і «спльвае» мяняюцца месцамі. У канчатковым варыянце ў рэпліцы Паўлінка—«Якіму арыштавалі... Зверы спляні!!! Бязвінную авечку пагубілі!»—апошні сказ выкрэсліваецца і г. д.

Дзучы ў гэтым напрамку, Купала няўхільна павінен быў прышлі і прышло да неабходнасці зрабіць фінал «Паўлінкі» трагічным, свядома пакінуўшы асновы канфілікт не вырашаным, не даведзеным да лагічнага канца.

Аднак, што вельмі важна, гэты трагічны фінал не перамагае ўнутранай бадзёрасці і жыццерадаснасці камедыі цалкам. Наадварот, ён на-новаму асытляе надзеяныя надзеянні, гора і радасць усіх гэтых простых і, па сутнасці, нядарных людзей, дапамагае разгадваць схаваны сэнс барацьбы, звязваюць сваіх.

*) У першых накідах камедыі «Паўлінка» Якім Сарока таксама называўся Міколам Дульскім, затым—Якімам Дульскім і, нарэшце, Якімам Сарокам.

На здымку (справа налева) Я. Купала, французскі пісьменнік Жан Рышар Блоа і ўкраінскі драматург Качэрга.

Праект помніка Янку Купалу. Работа скульптара А. Глебана і мастака—архітэктара Г. Заборскага.

3. Цалесін ЯНКА КУПАЛА

Ен быў нам усім гэты родны і блізкі,
І пры сустрэчы, бывала,
З глыбокай панашан я кланяўся нізка:
— Дзень добры, дзядзька Купала.

Трымаючы йграшавы кій сукаваты,
Мяне ён вітае таксама:
Руку падае сваю ветліваю, рады
— Шолам Алейхем, раб Зяма.

І доўга яшчэ мы віталіся-б гатак,
Жыццё пражылі-б шчасліва,
Але задзімілася наша планета
Ад канады і ўзрываў.

З тым чалавекам, сумленным і шчырым
Навала мяне разлучыла,
Далека занесла ад мілай радзімы
К акапам, дзе подых смерці.
Але, калі ў ўспамінаў яго імя,
Было мне лягчай на сэрцы.

Ішлі мы адночы прасторнай далінай—
Навокал варышні Карпатаў,
І раптам убачыў у каліні жураўліны
Над жэралі нашых гаратаў.

Ах, мабыць, ляцціць яны з далёнай
радзімы,
Дзе маці мяне гадавала,
І з вуснаў сарвалася следам за імі:
— Дзень добры, дзядзька Купала.

І доўга змагацца я з ворагам мусіў,
Каб край свой вітаць юнакам.
Дзе ж, мейстачкі маёй Беларусі?
Ці ўсіх змяляюць я ўбачу?

А дзе-ж чалавек усім родны і блізкі,
З кім разлучыла навала?
Ізноў я з накланам схіляюся нізікі,
— Дзень добры, дзядзька Купала.

Пераклаў з яўрэйскай мовы А. ЗАРЫЦКІ.

Думка.
Покуче старасце неўданае
Космак зірн не воль,
Р'в'іс, дзешна манарох,
туды, вачэй, галей!
К таёй праўдзі неаправаданай,
К шчасцю і свабодзі,
Р'в'іс, покуче дзешна чана,
Покуче дзешна розе!
Караганішча, істрававетка
У ч'в'ішні і ў кане,
Стане горой несправеднасці,
Колі дзешна апаці.
Дык чыстывы акапам-бонан,
Покуче арышты тэгамі,
Р'в'іс, дзешна, манарох,
К'в'іс, што дзешна чані!
Я. Купала

Рукапіс верша Янкі Купалы «Думка».

падзеі, адлюстраваныя ў творы, з канкрэтнымі, сацыяльна-палітычнымі падзеямі 1912 года—пачатку новага ўздыму рэвалюцыйнага руху. Фінал, апрача таго, нібы сцвярджае, што не самадурства бацькоў, а ўвесь сацыяльны ўклад, пры якім пануюць «пошасці і злыдні», вінаваты ў тым, што шчасце немагчыма. Зусім неспадкова нацыянал-фашыст Ф. Аляхновіч, перааблачыў купалаўскую камедыю, перш за ўсё звярнуў увагу на фінал і дапісаў новы трэці акт. Дзюжыны гэтымі ў «Паўлінцы», сацыяльна-палітычна накіраванасць твору была знята і гісторыя трагічнага каханя Паўлінкі і Сарока набыла нявінны характар вясёлага здарэння са шчаслівым канцом-дыліяй, што асабліва абурала Купала і выклікала ў яго расчучыя пратэсты.

У матэрыялах музея Янкі Купалы захоўваюцца успаміны сястры паэта А. Луцвіч, у якіх апошня, спаслаючыся на прызнанне брата, зроблена ім пасля пастаноўкі «Паўлінкі» ў Радзюковічах, указвае на наяўнасць пратэстаў у дзейных асоб камедыі. Усе яны аказваюцца былі аднавяскоўцамі і асабіста знаёмымі пісьменніка, а некаторыя нават мелі вельмі блізкія дачыненні да Купалы. Адольф Быкоўскі, напрыклад, быў спісаны драматургам з Паволака Ваводскага, які жыў у Чаховіча на заставе ў Калдукаўцы, прычым—не толькі ён, але і яго чатыры дачкі ніколі не размаўлялі з простымі хлапцамі; Сцяпан Крыніцкі—Гілярыя Аблачымскага—багатага, «шаюноўнага гаспадарка», што меў сем валокуў зямлі; Пранціш Пустарэвіч—з Пранцішка Аблачымскага—брата Гілярыя, скары і п'яніцы; Паўлінка—з дачкі Гілярыя Аблачымскага Ядзі—вельмі прыгожай дзюжыны з выдатным голасам, у якую доўгі час быў закаханы і сам пісьменнік; Якім Сарокам—з Мечыслава Багдановіча—настаўніка па прафесіі, дваранскага брата Ядзі, што жыў у хале Гілярыя, хахаў Ядзю і нешчасліва сватаўся да яе.

А. Луцвіч прыводзіць адзін вельмі паказальны ў гэтых адносінах факт. Калі Пранціш Аблачымскі убачыў «Паўлінку» на сцэне, ён доўга кляў «дзіваду-пісьменніка», пляваўся і перастаў нават вітацца з Купалам. Уся валоўца ўгадвала за персанажамі камедыі добра знаёмых людзей і ад душы рагатала і кіпла з іх...
Тэма збяднення і разбурэння сялянскага гаспадаркі вельмі халявала Я. Купала. Яшчэ ў 1909 годзе на гэтую тэму ён напісаў невялікую паэму «За што?», у якой апавядае пра трагічны лёс гаротнай сям'і Юркі Дзюгеля, падобна Лявону Зябілку («Раскіданае гняздо») выгнанага панам з зямлі, палітай яго там ды слязою. Лёс, паводзіны і характар Юркі надзвычай нагадваюць лёс, паводзіны і характар Лявона: тая-ж нечалавечая цягавітасць у працы і кроўная сувязь з зямлёю, тая-ж дарэжныя спробы скаргаў і просьбаў дамагчыся справядлівасці, тая-ж наіўная вера ў магчымасць зняйсці праўду па судах, тое-ж пакутлівае пытанне:

«Зямля гоніць тых ад сябе, што з веку ў век сьвешчаць яе сваёй крывёй гарачай і потам салонам. І за што? За што?».

Лёгка таксама заўважыць і аднолькавасць абставін і акалічнасцей, пры якіх пачынаюцца пакуты гэтых гаротных сям'яў і іх няшчасці. У паэме:

«Новы пан прыехаў
І змяніў парадкі;
Загадалі Юрцы
Выбрацца з хаткі».

*) Драма «Раскіданае гняздо».

У драме: «Як варнуўся з малады цапіць недзе з далёкага краю, з навук, дык усё пайшло ўверх дном—усіх чыншавікоў стаі чысціць. Не чакае, пакуль суды пакончаць, а наперад за ўсіх заставы кладзе і высялае; з намі таксама вышла...»

У паэме:
«І пайшоў ён рады
Па судах шукаў;
І прапаў спакой з ёй,
Прапаў багацце».

У драме: «А гэты суд у майго з двароў... Тое-ж не даваў ты божанька. Гаспадарку ўсю змарнавалі, да няма нічога дайшлі і сягоння ўжо не ведаеш чалавек, дзе ваўтра сонейка прыдзецца сустрануць...»

У паэме:
«Даброць красуе,
Траўка зелянее,
Юрка кіне вокам—
Так і абамле: Уся яго работа
Каля маткі-нім
Пойдзе, як у процьму,
Марна, нешчасліва».

У драме: «Ах, мамачка, як цяпер хораша на сенажаці! Травіца зелянеецца, кветкі цвітуць, ой, як прыгожа цвітуць... А як жа будзе з пасавамі? Наўжо нам і пажыць не дадуць...»

Не глядзячы на розніцу ў ідэяльнай накіраванасці і вырашэнні канфілікта ў паэме «За што», названай Я. Купалам «песняй слёзаў» і ў драме «Раскіданае гняздо», якая заканчваецца заклікам да змагання—«Па Бацькаўшчыну!», можна прыйсці да вываду, што ў аснове абодвух твораў ляжыць адны і тыя-ж жыццёвыя факты, што моцна ўразілі пісьменніка.

І сапраўды, гэтыя факты былі ўзяты народнымі паэтам з гісторыі ўласнага роду. У сваёй аўтабіяграфіі 1919 года ён пісаў: «Бацька мой родом з Ігуменшчыны, паходзіць з дробнай засялянковай шляхты, выгнанай нейкім польскім князем са сваёй зямлі». Таму і з'яўляецца бясспрэчна дакладным сведчанне сястры пісьменніка Л. Рамановскай:

«Наш бацька, — успамінае Л. Рамановская,—Дамінік Луцвіч, нарадзіўся ў засценку «Пяскі», былога Ігуменскага павета, Мінскай губерні. Сяліба дасталася ядзю. Ануфрыю Луцвічу, у спадчыну ад яго бацькоў. За нейкае неспаслушэнства князь Радзівілы намагаліся адабраць ад дзеда гэтую зямлю. Дзед доўга з імі судзіўся, але з гэтага нічога не выйшла. Нешчасно, калі ўжо ўсё поле было засеяна, паны выгналі дзедаў сям'ю з хаты».

Гэтае здарэнне Янка Купала паклаў у аснову сваёй драмы «Раскіданае гняздо».

Такім чынам, можна лічыць абсалютна даведзеным, што «Раскіданае гняздо», як і «Паўлінка», пабудавана на канкрэтных жыццёвых фактах, з захаваннем найбольш характэрных дэталей і адзнак іх.

Але гэтыя канкрэтныя жыццёвыя факты заўсёды ўзнікаюцца драматургам да ўзроўню мастацкага абгульнення, перапрацоўваюцца, узабагацаюцца вымыслам, і такім чынам робяцца тыповымі.

Добра ведаючы побыт, асабліва сялянства, Купала перанёс на сцэну беларускае жыццё ва ўсёй яго самабытнасці і натуральнасці. Жыццё Беларускай вёскі з яго бядой і радасцямі, нястачамі, з патэматычнымі думкамі і марамі, сілай і слабасцю вясковага чалавека; пазіія і проза гэтай жа жыцця, праца і адпачынак, ачына і народная гутарка—усё гэта цудоўна адлюстравалася ў п'есе Купалы.

ПАМЯЦІ НАРОДНАГА ПЕСНЯРА

29 чэрвеня ў памяшканні Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта адбудзецца купалаўскае сесія Акадэміі Навук БССР, на якой навуковыя работнікі Акадэміі Навук і крытыкі працягаюць рад дакладаў аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

Недалёка ад Мінску знаходзіцца фальварак Вяжынка, дзе нарадзіўся народны паэт. 30 чэрвеня туды выдзе спецыяльная дэлегацыя ад Саюза Савецкіх пісьменнікаў і

Акадэміі Навук БССР, якая ўстанавіць на доме, дзе нарадзіўся Янка Купала, мемарыяльную дошку. Пры ўзледе партыйных і савецкіх арганізацый у Вяжынку адбудзецца мітынг класіфікаў. Многія з іх добра ведалі паэта і шануюць светлую памяць аб ім, як аб чалавеку, які выяўляў у сваіх творах іх думу і пацучы.

Чацвертай гадавіна з дня смерці Я. Купалы шырока адзначаецца нашымі друкам.

Рэдакцыя: Л. Александровіч, А. Багатыроў, Г. Глеб, Якуб Колас, А. Куляшоў (адказны рэдактар), А. Кучар (намеснік адказнага рэдактара), П. Пестрак, Г. Таран.